

י"ח בניסן, התש"פ
12 אפריל 2020
203435820
(בתשובה נא ציין מספרנו)
מס' תיק – 21

לכבוד

מנהלי בתי החולים הכלליים
מנהלי אגף רפואי בקופות חולים
מר אלי בין, מנכ"ל מד"א
רופאי המחוזות והנפות
מנהלים רפואיים, מוקדי רפואה דחופה
דוברות משרד הבריאות
עו"ד עודד פלוס, מנכ"ל המשרד לשירותי דת
מר מרדכי כהן, מנכ"ל משרד הפנים
גב' סטלה ראפ, סמנכ"לית האגף לעניינים קונסולריים, משרד החוץ

שלום רב,

הנדון: הנחיות לטיפול בנפטר חשוד או מאומת לתחלואה בנגיף קורונה החדש (COVID-19) - מעודכן ליום 12.4.20

הנחיות אלה מחליפות את "נוהל טיפול בנפטר חשוד או המאובחן בנגיף קורונה החדש (COVID-19)" מתאריך 25.3.20 מס' סימוכין 165223720.

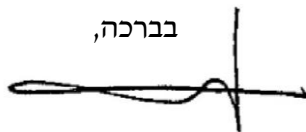
להלן השינויים העיקריים:

1. הוסף פרק רקע קצר
2. הוסף סעיף חומרי חיטוי בהגדרות (סעיף 2.6) – פורטו בקצרה כל חומרי החיטוי הרלוונטיים אליהם תהיה התייחסות בגוף הנוהל.

3. הורד סעיף המיגון האישי מפרק ההגדרות – פירוט המיגון האישי לכל תרחיש בטיפול בנפטר מתואר בגוף הנוהל.
4. הודגשה הדרישה להסיר צנרת וציוד פולשני מהנפטר במוסד רפואי בטרם הכנסת הגופה לשקים והשכבת הנפטר על גבו (סעיף 3.1.3).
5. עודכנו ההנחיות לטיפול בציוד אישי של נפטר בבית חולים (3.1.8).
6. הוגדרו הפעולות הנדרשות מרופא/פרמדיק הקובע מוות בקהילה 3.2.1 ו-3.2.2.
7. בוטלה הדרישה לסמן את השקים באות "ב" (סעיף 3.4).
8. עודכנה ההתייחסות למקרה של שפך נוזלי בעת העברת גופה (3.5.8 ו-3.11.5).
9. פרק 3.6 טהרת הגופה /טיפול בגופה טרם קבורה פוצל לחלק המתייחס לטהרה היהודית (סעיף 3.6.1) ולסעיפים נוספים המפנים לנהלים לעדות אחרות ולהנחיות כלליות.
10. הוספו הנחיות משרד הפנים: טיפול בנפטר חשוד או מאומת לתחלואה בנגיף קורונה החדש COVID-19 במגזר הלא יהודי (סעיף 3.6.2 ונספח ג').
11. ניתנה האפשרות להעביר גופה מחו"ל בתוך ארון עץ כפול (3.11.1.3).
12. הודגש הצורך באישור קונסולרי לשם הבאת גופה מחו"ל (3.11.2).
13. הוחלף סדר הנספחים א' ו' להתאמה לסדר הופעתם בגוף הנוהל.

הואילו להעביר הנחיות אלה לכל הנוגעים בדבר.

בברכה,

פרופ' סיגל סדצקי
ראש שרותי בריאות הציבור

העתק :

חה"כ הרב יעקב ליצמן, שר הבריאות
חה"כ יצחק ועקנין, השר לשירותי דת
מר משה בר סימן טוב, מנכ"ל משרד הבריאות
פרופ' איתמר גרוטו, המשנה למנהל הכללי
ד"ר ארז און, ראש חטיבת המרכזים הרפואיים הממשלתיים
ד"ר אסנת לוקסנבורג, מנהלת החטיבה לטכנולוגיות רפואיות, מידע ומחקר
גבי מאיה גולן, עוזרת בכירה למנכ"ל משרד הבריאות
מר דב פסט, סמנכ"ל בכיר למינהל ומשאבי אנוש
גבי שרה שטרייספלד, מנהלת תחום בכיר ומשאבי אנוש
ד"ר אודי קלינר, סגן ראש שירותי בריאות הציבור
ד"ר ענת צוראל פרבר, לשכת ראש שירותי בריאות הציבור
ד"ר אמיליה אניס, מנהלת האגף לאפידמיולוגיה
עו"ד אורי שוורץ, היועץ המשפטי, משרד הבריאות
עו"ד מיכל גולדברג, סגנית בכירה ליועץ המשפטי
עו"ד גליה קליין, היועצת המשפטית, המשרד לשירותי דת
פרופ' ליטל קינן-בוקר, מנהלת המרכז הלאומי לבקרת מחלות
ד"ר בעז לב, יו"ר הצט"מ
ד"ר טל ברוש, מזכיר הצט"מ
גבי עינב שימרון-גרינבוים, סמנכ"לית הסברה ויחסים בינלאומיים
מר אייל בסון, דובר משרד הבריאות
מר ודים פרמן, סמנכ"ל לתכנון, תקצוב ותמחור
ד"ר סיגל ליברנט-טאוב, ראש האגף לרפואה כללית, משרד הבריאות
ד"ר הזר אלעד, ראש אגף רפואה קהילתית, משרד הבריאות
מנהלי מחלקות בריאות הציבור
ד"ר רותי ישי, מנהלת המחלקה למעבדות, משרד הבריאות
פרופ' אלה מנדלסון, מנהלת המעבדה המרכזית לנגיפים, משרד הבריאות
מר רון רביע, אחראי על מינהל בריאות הציבור, משרד הבריאות
גבי ליאורה ולינסקי, האחיות המפקחות הארצית, שירותי בריאות הציבור, משרד הבריאות
גבי בלה אלרון, עוזרת מפקחת ארצית בבריאות הציבור בתחום אפידמיולוגיה
ד"ר שושי גולדברג, אחות ראשית ארצית וראש מינהל הסיעוד
מגרי הדס רותם, מנהלת אגף הרוקחות
גבי נועה חסדאי, מנהלת חמ"ל הבריאות הלאומי, האגף לשעת חירום
מר רן אדלשטיין, מנהל המערך הלוגיסטי, האגף לשעת חירום
גבי רונית רינגל, מנהלת תחום הערכות רפואה בקהילה ותכנון פריסת כוח אדם בשעת חירום
פרופ' מיטשל שוואבר, מנהל היחידה הארצית למניעת זיהומים
פרופ' יהודה כרמלי, מנהל המרכז הארצי למניעת זיהומים ועמידות לאנטיביוטיקה
פרופ' אהוד דוידסון, מנכ"ל שירותי בריאות כללית
פרופ' מיקי שרף, סמנכ"ל וראש חטיבת בתי חולים, שירותי בריאות כללית
מר יוסי נגה, מנהל המחלקה להכשרת כ"א רפואי, אגף הרפואה, חטיבת בתי החולים
גבי שרית יערי, מנהלת המחלקה לבקרה על שירותים רפואיים בקהילה, מינהל רפואה אגף קהילה
מר יאיר חברוני, מנהל תחום בכיר שירותי חירום והצלה, אגף רפואה כללית

מנהלי חברות אמבולנסים פרטיים
גב' שני דהן, מנהלת תחום מוקד "קול הבריאות"
ד"ר אווה אברמוביץ, ראש ענף בריאות הצבא
פרופ' חגי לוי, יו"ר האיגוד לרופאי בריאות הציבור
ד"ר מיכל שני, יו"ר האיגוד לרפואת המשפחה
פרופ' אבישי אליס, יו"ר האיגוד לרפואה פנימית
פרופ' שי אשכנזי, יו"ר האיגוד הישראלי לרפואת ילדים
פרופ' מירי ויינברגר, יו"ר האיגוד הישראלי למחלות זיהומיות
סני'צ בוריס זיו, מ"מ קרפ"ר משטרת ישראל
גנ"מ ליאב גולדשטיין, קרפ"ר שירות בתי הסוהר
ד"ר נועה טיימן ירדן, סגנית מנהלת המחלקה למעבדות, משרד הבריאות
פרופ' זהר מור, יו"ר הועדה המייעצת למשנה למנכ"ל בנושא קבורה, משרד הבריאות
מנהלי בתי חולים גריאטריים
מנהלי בתי חולים פסיכיאטריים
מר בועז יוסף, מ"מ מנהל אגף בכיר לעדות דתיות, משרד הפנים
מר אפי עמר, מנהל תחום פיקוח ובקרה, אגף הקבורה, המשרד לשירותי דת
מר אייל סיסו, ראש חטיבת האגף לעניינים קונסולריים, משרד החוץ
מר אורי דוד, מנהל המחלקה הקונסולרית המרחבית, משרד החוץ
הרב אברהם מרדכי מנלה, יושב ראש פורום חברות הקדישא בישראל
גב' אורית מסמי, מנכ"לית פורום חברות הקדישא בישראל
מר חיים וינגרטן, ראש אגף מבצעים, זק"א

י"ח בניסן, התש"פ
12 אפריל 2020
203438420
(בתשובה נא ציין מספרנו)
מס' תיק – 21

- עדכון מספר 4 לתאריך 12.4.20 -

הנדון: הנחיות לטיפול בנפטר חשוד או מאומת לתחלואה בנגיף קורונה החדש (COVID-19)

הנחיות אלה מחליפות את "נוהל טיפול בנפטר חשוד או המאובחן בנגיף קורונה החדש (COVID-19)" מתאריך 17.3.20 מס' סימוכין 159234220.

1. רקע:

מחלת נגיף קורונה החדש (COVID-19) היא מחלה נגיפית הפוגעת בעיקר בריאות. על פי הידע העדכני, נגיף הקורונה החדש (SARS-CoV-2) מועבר מאדם לאדם בהעברה טיפתית או במגע. אפשרות להעברה אווירנית קיימת בעיקר בעת ביצוע פרוצדורות המייצרות אירוסול. על פי [פרסומי ארגון הבריאות העולמי](#), אין נכון להיום עדות להדבקה של אדם בנגיף קורונה החדש דרך חשיפה לגופה, אך לא ניתן לשלול שהעברה כזו עלולה להתרחש.

נוהל זה בא להסדיר את הצורך להגן על בריאותם של כל הבאים במגע עם גופה של נפטר חשוד או מאובחן כחולה COVID-19 תוך רצון לשמור על כבוד המת ועל מסורות ומנהגים דתיים.

2. הגדרות:

2.1 גוף מורשה לטיפול בנפטרים - חברות-הקדישא, גופי וצוותי הקבורה המיוחדים שיעסקו בפינוי וקבורת נפטרים באירוע ביולוגי, כפי שיוגדר על ידי המשרד לשירותי דת (אחראי על גופים העוסקים בטיפול בנפטרים יהודים ובכאלה שביקשו להיקבר בקבורה אזרחית), ועל ידי משרד הפנים (אחראי על גופים שיעסקו בטיפול בנפטרים לא יהודים).

2.2 מתקן ייעודי לטיפול בנפטר – אתר מוגדר, תחום ומבודד אשר יוכשר לביצוע טהרה והכנה לקבורה. הכניסה אליו תותר רק לצוות הייעודי (ראה להלן).

2.3 צוות מטפל - חברי גוף מורשה לטיפול בנפטרים המשתתפים באופן פעיל בטיפול בגופה.

2.4 צוות ייעודי - צוות לביצוע טהרה בנפטר מ-COVID-19, כפי שיוגדר על ידי המשרד לשירותי דת האחראי על גופים העוסקים בטיפול בנפטרים יהודים ובכאלה שביקשו להיקבר בקבורה אזרחית.

2.5 נאמן בטיחות - ממונה מטעם גוף מורשה לטיפול בנפטרים, שתפקידו הינם:

2.5.1 הכרת נוהלי תפעול תקלות בטיחות.

2.5.2 אבטחת בטיחות בלבישת ופשיטת ציוד המגן האישי, לאחר שעבר הכשרה ע"י מד"א.

2.5.3 ניהול מעקב רישומי קבורה ביומן בית העלמין. ברישום יצוינו פרטי הנפטר, מועד הקבורה, שמות אנשי הצוות שהשתתפו בקבורה, וכן שהנפטר סבל ממחלת מידבקת (COVID-19), שחייבה שימוש באמצעי זהירות מחמירים.

2.5.4 ניטור יזום של תחלואה ובירור סיבות היעדרות בקרב הצוות המוביל והמטפל בגופות (קברנים, נהגים וכו').

2.6 חומרי חיטוי - חומרי ניקיון המיועדים להשמדת נגיפים. חומרי החיטוי הרלוונטיים למסמך זה:

2.6.1 אלכוהול - כל תכשיר המכיל אלכוהול בריכוז של 70% לפחות

2.6.2 כלור בריכוז 1000ppm – להכנת תמיסה יש למהול 40 מ"ל אקונומיקה ביתית ב- 1 ליטר מים.

2.6.3 חומר ייעודי לטיפול בשפכים מזוהמים – מענה לשימוש בחומר זה יינתן על פי צורך פרטני.

3. הטיפול בנפטר

3.1 טיפול בנפטר במוסד רפואי

3.1.1 זיהוי הנפטר ייעשה עם הפטירה, באחריות הצוות שטיפל בנפטר.

3.1.2 על הצוות המטפל בגופה ללבוש ציוד מגן אישי כמקובל בטיפול בחולה במחלקה בה התרחשה הפטירה.

3.1.3 יש להסיר צנרת רפואית או כל אביזר פולשני אחר.

3.1.4 עטיפת הנפטר תבוצע אך ורק ע"י הצוות שטיפל בנפטר על פי סעיף 3.4. יש להקפיד כי הנפטר יהיה שכוב על גבו.

- 3.1.5 לאחר עטיפת הנפטר ועד הפינוי לקבורה, ניתן לאחסן את הגופה בחדר קירור כמקובל.
- 3.1.6 את בגדי ההגנה והסדינים של המנוח, יש לפנות בהתאם לנספח 16 [בנוהל הנחיות להתמודדות עם תחלואה מנגיף קורונה החדש](#).
- 3.1.7 ציוד חד פעמי יטופל כאשפה על פי [תקנות בריאות העם \(טיפול בפסולת במוסדות רפואיים\)](#), התשנ"ז-1997. ציוד רב פעמי יעוקר.
- 3.1.8 חפצים אישיים של הנפטר (ארנק, טלפון וכ"ו) יועברו למשפחה לאחר חיטוי באלכוהול. חפצים אשר לא ניתנים לחיטוי בנוזל יארזו בשקית אטומה, אשר תחוטא מצידה החיצוני ותועבר למשפחת הנפטר עם הנחיה לפתיחה רק לאחר שבוע מיום הפטירה.
- 3.1.9 הזמנת האמבולנס לפינוי הנפטר מהמוסד הרפואי לקבורה בבית העלמין או למתקן ייעודי לטיפול בנפטר תבוצע ע"י המוסד, באמצעות מוקד הקבורה (ראה נספח א'). המוסד אחראי גם על מסירת נספח ב' לצוות הפינוי כאסמכתא.

3.2 טיפול בנפטר בקהילה

- 3.2.1 הרופא שקבע מוות יציין באופן בולט על הודעת הפטירה את האבחנה או החשד ל-COVID-19. פרמדיק יציין זאת בכתב יד ובאופן בולט לעין, על גבי הדו"ח הרפואי המצורף להודעת הפטירה.
- 3.2.2 הזמנת האמבולנס לפינוי הנפטר לקבורה בבית העלמין או למתקן ייעודי לטיפול בנפטר ומסירת נספח ב' לצוות הפינוי כאסמכתא יבוצעו באחריות הרופא או הפרמדיק הנוכח, דרך מוקד הקבורה (ראה נספח א').
- 3.2.3 על אנשי הצוות המטפל ללבוש ציוד מגן אישי הכולל מסכה כירורגית, חלוק חד פעמי עם שרוולים ארוכים וזוג כפפות (המכסה את השרוולים). סדר הלבשה וההפשטה מפורטים בנספח 11 [בנוהל הנחיות להתמודדות עם תחלואה מנגיף קורונה החדש](#).
- 3.2.4 הצוות המטפל יודא מול המשטרה, כי אין התנגדות להוצאת רישיון קבורה (ט' 3037 של משטרת ישראל). ככלל, יש להימנע מכניסה של השוטר לחדר בו נמצא הנפטר. באם נדרש להיכנס, עליו להשתמש בכפפות ובמסכת פה-אף.
- 3.2.5 הזיהוי יתבצע ע"י בן משפחה או שותף למגורים, הנמצא במקום, לפני עטיפת הגופה. המזהה ימוגן בכפפות ובמסכת פה-אף. במידה ולא נמצא במקום איש קשר היכול לזהות את הנפטר, הזיהוי יתבצע במקום אליו תועבר הגופה, בהתאם להנחיות הרופא המחוזי של משרד הבריאות.
- 3.2.6 עטיפת הגופה תתבצע במקום הפטירה של המנוח כמפורט בסעיף 3.4.
- 3.2.7 הובלת הגופה לבית העלמין או למתקן ייעודי לטיפול בנפטר תתבצע כמפורט בסעיף 3.5.
- 3.2.8 לאחר פינוי הגופה, ימלא נאמן הבטיחות רישום של כל האנשים שטיפלו בגופה ויבצע מעקב כמתואר בסעיף "תחלואה בקרב הצוות המוביל והמטפל בגופה" למטה.

3.2.9 לאחר פינוי הגופה יבוצע ניקוי וחיטוי של המקום בו שהה החולה, לרבות כביסה של בגדים וכלי מיטה ששימשו אותו, על פי ההנחיות לבידוד בית בנספח 33 [בהנחיות להתמודדות עם תחלואה מנגיף קורונה החדש](#).

3.2.10 פסולת מתהליך פינוי הגופה תיארז בשקית סגורה ותיזרק לפח אשפה.

3.3 נתיחה לאחר המוות

3.3.1 ככלל, אין צורך בנתיחת גופות (post mortem) לצורך ביסוס אבחנה של COVID-19. במקרים מיוחדים, נתיחת גופה של חולה ב-COVID-19 תבצע באישור רופא המחוז של משרד הבריאות.

3.3.2 מהלך הנתיחה יוגבל לפעולות הכרחיות בלבד, בכדי לצמצם אירועי נתז ורסס (לדוגמא: הימנעות מניסור עצמות).

3.3.3 הנתיחה תבוצע ע"י צוות מיומן מהמכון הפתולוגי. יש לצמצם את מספר המשתתפים בנתיחה ככל האפשר, ולכלול בה אנשי מקצוע חיוניים בלבד.

3.3.4 הנתיחות יבוצעו באתר המספק בידוד הולם, כולל תת-לחץ ושימוש בסינון האוויר הנפלט דרך מסנני HEPA.

3.3.5 צוות המכון הפתולוגי יבצע ריענון ותרגול שימוש באמצעי מיגון למניעת הדבקה אירוסולית. באחריות מנהל המכון לוודא כי הנושא ירוענן ויתורגל טרם ביצוע הנתיחה הראשונה.

3.3.6 צוות הנתיחה יתמגן באמצעים למניעת העברה במגע:

3.3.6.1 ביגוד חד פעמי עמיד לנוזלים

3.3.6.2 שני זוגות כפפות חד פעמיות, כשבניהן כפפות העשויות מחומר עמיד לחיתוך בסכין

3.3.6.3 כובע חד פעמי

3.3.6.4 ערדליים

3.3.6.5 בתנאי נתז וחשד להעברה אירוסולית: ברדס אקטיבי (Powered Air Purifying Respirator- (PAPR).

3.3.7 בדיקות אבחנתיות לבידוד הנגיף או זיהוי יבוצעו ע"י מעבדה שאושרה לצורך כך על ידי משרד הבריאות (נספח 5 א' [להנחיות](#)).

3.3.8 ציוד חד פעמי יועבר בסיום הנתיחה לשקיות פסולת להשמדה, שיטופלו כאשפה על פי [תקנות בריאות העם \(טיפול בפסולת במוסדות רפואיים\)](#), התשנ"ז-1997. ציוד רב פעמי יעוקר.

3.3.9 לפני העברה לקבורה יש לעטוף את הגופה בעטיפה כפולה של שקי פלסטיק בלתי חדירים, כמתואר בסעיף 3.4 להלן.

3.4 עטיפת הנפטר

- 3.4.1 הנפטר לא יעבור טיהור (דקונטמינציה) או שימור (עיי הזרקת חומרים) מסוג כל שהוא.
- 3.4.2 הנפטר ייעטף בשני שקי פוליאאתילן (polyethylene) ייעודיים, רצוי עם חלון שקוף לזיהוי, ובסמוך ככל הניתן למועד פטירתו, כאשר גופו מכוסה בסדין של המיטה עליה שכב טרם מותו. יש לסגור את השקיות באופן מוחלט (הרמטי).
- 3.4.3 במהלך העטיפה, לאחר סגירת השק הראשון, הצוות יסיר כפפות, יבצע היגיינת ידיים, ויעטה זוג כפפות חדש. במידה והחלוק החד פעמי התלכלך במהלך הכנסת הגופה לשק הראשון יש להחליף גם אותו, או לחילופין לעטות חלוק נוסף מעליו. לאחר סגירת השק השני, כל ציוד המיגון יושלך לפח האשפה.
- 3.4.4 לאחר סיום העטיפה, יש לחטא את השקיות בחומר חיטוי ולהעבירה למיטה נקיה.
- 3.4.5 לגופת הנפטר העטופה תוצמד מדבקה/טופס אזהרה בצבע אדום והנחייה כתובה מפורטת, לחברת הקבורה או הנציג שהתבקש להוביל את הנפטר, המזהירה מפני הדבקה ודורשת הקפדה על הנוהל (נספח ב'). על גבי הטופס/מדבקה יירשמו פרטי הנפטר, כולל: שם פרטי ומשפחה, מספר זיהוי או דרכון, תאריך ומקום הפטירה.

3.5 העברת הנפטר

- 3.5.1 נהג האמבולנס והמלווה יתמגנו בכפפות.
- 3.5.2 לא תותר עלייה לאמבולנס של בן משפחה או מלווה אחר, שאינו חלק מהצוות המקצועי.
- 3.5.3 על נהג האמבולנס להקפיד להסיר את הכפפות בטרם הנהיגה ולעטות זוג חדש טרם הוצאת הנפטר מהאמבולנס.
- 3.5.4 האמבולנס יהיה מצויד באמצעי קשר קבוע או נייד.
- 3.5.5 ניתן להפעיל מיזוג או חימום באמבולנס, כאשר המתג מופעל על כניסת אוויר טרי מבחוץ (ולא סחרור אוויר קיים).
- 3.5.6 הנהג או המלווה ימסור לנציג בית העלמין, כי מדובר במנוח שחשוד/שנפטר מ-COVID-19, המחייב אמצעי זהירות מחמירים.
- 3.5.7 לאחר ההובלה ינוקה האמבולנס ביסודיות, בבית-העלמין, במים וחומר ניקוי על בסיס סבון. אין צורך בשימוש בציוד מגן אישי, פרט לכפפות.

3.5.8 במקרה של שפך נוזלי מהגופה, אין להמשיך בתהליך הטיפול בגופה (כולל קבורה) עד לקבלת הנחיות מלשכת הבריאות המחוזית. יש לנטרל את השפך באמצעות חומר ייעודי לטיפול בשפכים מזוהמים. לאחר מכן, יש לחזור על תהליך החיטוי ולהשלים את פעולת הניקיון בהתאם להנחיות לחיטוי אמבולנס מד"א כמתואר בפרק 8 - "הנחיות לצוותים רפואיים בקהילה" - [בהנחיות להתמודדות עם תחלואה מנגיף קורונה החדש](#).

3.6 טהרת הגופה / טיפול בגופה טרם קבורה

3.6.1 הטהרה היהודית:

- 3.6.1.1 טהרת גופה תבצע רק במתקן ייעודי לטיפול בנפטר. אין לבצע טהרה בכל מקום אחר.
- 3.6.1.2 יוקמו עד 4 מתקנים ייעודיים לטיפול בנפטר היהודי, בערים חיפה, ירושלים, תל אביב ובאר שבע.
- 3.6.1.3 טהרת נפטר תבוצע אך ורק על ידי צוות ייעודי.
- 3.6.1.4 על אנשי הצוות הייעודי המטפל להתמגן בצידוד מגן אישי, הכולל חלוק חד פעמי עם שרוולים ארוכים, זוג כפפות (המכסה את השרוולים), מסכה כירורגית, משקפי מגן/מגן פנים וכיסויי נעליים. סדר הלבשה וההפשטה מפורטים בנספח 11 [בהנחיות להתמודדות עם תחלואה מנגיף קורונה החדש](#).
- 3.6.1.5 החדר והמתקנים יחוטאו בחומר חיטוי לפני ואחרי התהליך.
- 3.6.1.6 הנפטר יוצא מהעטיפות ויחוטא בחומר חיטוי. נקבי הגופה יסתמו באמצעות צמר גפן ואז תבוצע טהרה חיצונית בלבד, והנפטר יולבש בתכריכים.
- 3.6.1.7 זיהוי הנפטר יתבצע ע"י צילום הנפטר ממספר זוויות, התמונות יודפסו, יוצמדו לשקית הנפטר ויוצגו למשפחה לצורך זיהוי. יש לוודא שצידוד הצילום יעבור חיטוי באלכוהול לאחר השימוש.
- 3.6.1.8 לפני העברה לקבורה יש לעטוף מחדש את הגופה בעטיפה כפולה של שקי פלסטיק בלתי חדירים, כאמור בסעיף 3.4. לאחר מכן יובא הנפטר לקבורה.
- 3.6.2 הטיפול בגופה בעדות אחרות יבוצע על פי נוהל משרד הפנים [הנחיות טיפול בנפטר חשוד או מאומת לתחלואה בנגיף קורונה החדש COVID-19 במגזר הלא יהודי מעודכן לתאריך 29.3.2020](#). (ראה נספח ג')
- 3.6.3 את בגדי ההגנה והסדיניים של המנוח יש לפנות בהתאם לנספח 16 [בהנחיות להתמודדות עם תחלואה מנגיף קורונה החדש](#).
- 3.6.4 ציוד חד פעמי יטופל כאשפה על פי [תקנות בריאות העם \(טיפול בפסולת במוסדות רפואיים\), התשנ"ז-1997](#).

3.7 נהלי בטיחות עבור חברה קדישא או צוות המטפל בגופה העטופה

- 3.7.1 השקיות העוטפות את הגופה לא ייפתחו, אלא ע"י צוות ייעודי או באישור רופא המחוז של משרד הבריאות.
- 3.7.2 על עובדי חברת קדישא, עובדי גופי הקבורה וכל מי שבא במגע פיזי עם הגופה העטופה (לרבות הקברנים והנהגים), ללבוש כפפות חד פעמיות.
- 3.7.3 יש לרחוץ ידיים במים ובסבון בסיום הטיפול בגופה העטופה.
- 3.7.4 בכל מקרה של תקלת בטיחות, יש לפעול ע"פ הכללים הבאים:
- 3.7.4.1 קרע בכפפת המטפל או דקירה - הסרת הכפפות ורחיצה יסודית וממושכת (דקה לפחות) בתרחיץ על-בסיס יוד או כלורהקסידין (chlorhexidine) 4%. לאחר מכן יש לעטות כפפות חדשות. במקרה דקירה יש לחטא את פצע הדקירה באלכוהול.
- 3.7.4.2 התזת חומר חשוד לפה או לעיניים - שטיפה מיידית של הפה או העיניים בכמות גדולה של מים.
- 3.7.4.3 התזת חומר חשוד על העור - רחיצת המקום למשך דקה בתרחיץ על בסיס יוד או כלורהקסידין (chlorhexidine) 4%.
- 3.7.5 על כל תקלת בטיחות יש לדווח ללשכת הבריאות המחוזית ולפעול לפי הוראותיה.
- 3.7.6 כל הציוד החד פעמי, לרבות כפפות משומשות, ייארז בשקיות ויזרק בפח לפסולת רגילה.

3.8 הלוויה וניחום אבלים

- 3.8.1 ההלוויה תיערך בהתאם ל**צו בריאות העם (נגיף הקורונה החדש)** העדכני.
- 3.8.2 ככלל, אנשים המחוייבים בבידוד בית לא יורשו להשתתף בהלוויות. השתתפות של אדם שנמצא בבידוד בית בהלוויה תתאפשר רק במקרה מוות של אדם מדרגת קרבה ראשונה, ובכפוף לאישור וקבלת הדרכה ממשרד הבריאות דרך מוקד קול הבריאות, בטלפון *5400.
- 3.8.3 חל איסור על המלווים לגעת בגופה. אין למנוע מהמלווים לשהות בסמוך לגופה העטופה כנדרש ואין צורך בהגבלת המרחק בין המלווים לגופה העטופה, כל עוד אינם נוגעים בה.
- 3.8.4 מלווים אינם נדרשים לציוד מגן אישי.
- 3.8.5 מנהגי אבלות וניחום האבלים יתקיימו בהתאם ל**צו בריאות העם (נגיף הקורונה החדש)** העדכני בכל הנוגע להתקהלויות והתכנסויות.

3.9 קבורה

- 3.9.1 אין צורך בקבורת הנפטרים בחלקות נפרדות.
- 3.9.2 נפטרים שנקברו שלא על פי הנהלים (הן מאחר שבעת פטירתם לא הייתה ידועה סיבת המוות, או מסיבות אחרות) לא יוצאו מקבריהם ללא אישור בכתב מרופא המחוז. קברים אלו יסומנו ברישומי גוף הקבורה ובית העלמין, כקברים שבהם נטמנו נפטרים שסבלו ממחלה מידבקת (COVID-19), שחייבה אמצעי זהירות מחמירים.

3.10 תחלואה בקרב הצוות המוביל והמטפל בגופה

- 3.10.1 ניטור תחלואה בקרב הצוות המטפל יבוצע באופן יזום על ידי נאמן הבטיחות שהוכשר לכך, על פי הנחיות משרד הבריאות.
- 3.10.2 בכל מקרה של התפתחות חום או תסמינים נשימתיים בקרב הצוות, שהופיעו תוך 14 ימים לאחר קבורת נפטר חשוד או מאומת לתחלואה בנגיף קורונה החדש (COVID-19), על החולה להיכנס מייד לבידוד בית ולדווח למוקד מד"א 101. יש לעדכן את לשכת הבריאות המחוזית על המקרה ולציין האם:
- 3.10.2.1 טיפל ב-14 הימים האחרונים בנפטר שסבל ממחלה, העלולה לגרום לתסמינים שהופיעו
  - 3.10.2.2 קרתה תקלת בטיחות במהלך הטיפול בגופה
  - 3.10.2.3 ייתכן כי אנשי צוות אחרים נחשפו גם כן
  - 3.10.2.4 ייתכן מקור אחר להדבקה (כגון שהייה בחו"ל)
  - 3.10.2.5 הופיעה מחלה בקרב בני משפחתו של איש הצוות

3.11 גופות נפטרים מחו"ל

- 3.11.1 בעת הזו, ההתייחסות לכל גופה המועברת לישראל היא כמו לנפטר מ-COVID-19. לפיכך נדרש שכל גופה מועברת תהיה:
- 3.11.1.1 לאחר תהליך זיהוי בחו"ל
  - 3.11.1.2 עטופה בשתי שקיות פוליאיתילן
  - 3.11.1.3 סגורה בארון חתום עם דופן מתכתית או שני ארונות עץ, האחד בתוך השני.
- 3.11.2 לא יביא גורם כלשהו גופת נפטר מחו"ל אלא אם כן יש ברשותו מסמכים רשמיים מהמדינה בה אירעה הפטירה, בהם מצוינת סיבת המוות וכן אישור קונסולרי.
- 3.11.3 רישיון קבורה יינתן ע"י לשכות הבריאות, כאמור בסעיף 8 לפקודת בריאות העם 1940 לאחר הגעת הגופה לישראל ובטרם הוצאתה מן הארון.

3.11.4 לאחר הוצאת הגופה העטופה מן הארון, יש לחטא את השקית בחומר חיטוי לפני העטיפה בתכריכים או הקבורה.

3.11.5 במקרה של שפך נוזלי בארון, יש לנטרלו באמצעות חומר ייעודי לטיפול בשפכים מזוהמים, ואין להמשיך בתהליך הטיפול בגופה (כולל קבורה) עד לקבלת הנחיות מלשכת הבריאות המחוזית.

3.11.6 ההתייחסות בתהליך ההעברה וההבאה לקבורה עבור כל גופה שהובאה מחו"ל היא כמו לנפטר מנגיף קורונה החדש (COVID-19) כמתואר בנוהל זה, ורק ע"י גוף מורשה לטיפול בנפטרים.

הואילו להעביר הנחיות אלה לכל הנוגעים בדבר.

בברכה,

פרופ' סיגל סדצקי
ראש שרותי בריאות הציבור

נספח א'

פינוי נפטרים שחלו או היו חשודים כחולי COVID-19

להלן ההנחיות לשינוע של נפטרים לקבורה ועדכון גופי הקבורה במקרה של פטירה של אדם חשוד או מאובחן בנגיף קורונה החדש (COVID-19):

פטירה בקהילה

במקרה של פטירה בבית של נפטר שהוכרז כחולה בקורונה או כחשוד שנדבק בקורונה, על הרופא או הפרמדיק שמילא את טופס ההכרזה על המוות להודיע למוקד הקבורה שמספרו 077-2231142 על מנת להזמין פינוי לנפטר. המוקד יעדכן את גוף הקבורה להיערך לקליטת הנפטר.

פטירה במוסד רפואי

במקרה של פטירה במוסד רפואי של נפטר שהוכרז כחולה בקורונה או כחשוד שנדבק בקורונה, על הנהלת המוסד הרפואי לדווח למוקד הקבורה שמספרו 077-2231142 על מנת שהוא יעדכן את גוף הקבורה להיערך בהתאם לפינוי וקבורה של הנפטר.

נפטר שלא ידווח למוקד לא יפונה לקבורה.

חל איסור להעביר את הנפטר לאף גוף או גורם אלא בתאום ואישור מוקד הקבורה.

נספח ב'

טופס מלווה לגופת נפטר שסבל ממחלה מידבקת שמצריכה אמצעי זהירות מחמירים ועלולה לעבור במגע או בהפרשות.

תאריך _____

טופס מלווה לגופת נפטר שסבל ממחלה מידבקת נגיף קורונה החדש (COVID-19)

אל: אנשי חברה קדישא / גוף המבצע את הקבורה

המנוחה/ה שגופתו/ה נמסרת לך לקבורה סבלה/ה ממחלה זיהומית, העלולה להיות מידבקת במגע והפרשות. על כן היא עטופה בשני כיסויי ניילון אטומים וכל טיפול בה מצריך אמצעי זהירות מחמירים על פי הנוהל.

-מחלה שמצריכה אמצעי זהירות מחמירים-

שם פרטי: _____ שם משפחה: _____

מספר זיהוי/דרכון: _____

תאריך לידה: _____ תאריך פטירה: _____

א. מקום הפטירה: _____

ב. האדם המזהה (כולל הקירבה למנוחה) _____

ג. שם הגורם הרפואי קובע המוות ומקום עבודתו: _____

חתימת הגורם הרפואי קובע המוות

נספח ג'

נוהל משרד הפנים

כ"ט באדר תש"פ
29 במרץ 2020
0600-1033-2020-0026431

הנדון: הנחיות טיפול בנפטר חשוד או מאומת לתחלואה בנגיף קורונה החדש COVID-19 במגזר הלא יהודי מעודכן לתאריך: 29.3.2020

1. כללי:

- א. במקרה של טיפול בנפטר חשוד או מאומת לתחלואה בנגיף קורונה החדש COVID-19 במגזר הלא יהודי יש לפעול על פי הנחיות משרד הבריאות המעודכנות. (הנחיות טיפול בנפטר חשוד או מאומת לתחלואה בנגיף קורונה החדש COVID-19).
- ב. הנחיות ועדכונים אלו באו לידיעתם ואישורם של מנהיגי וראשי הדתות במגזר הלא יהודי.

2. להלן ההנחיות/עדכונים כתוספת להנחיות משרד הבריאות למגזר הלא יהודי.

א. טהרה:

לא תתבצע טהרה. (כלל העדות) הן במוסד רפואי והן בקהילה.

ב. ארון קבורה:

- 1) הקבורה ככלל תתקיים בארון למעט המוסלמים.
- 2) אחריות אספקת הארון חלה על המשפחה או עמותת הקבורה הרלוונטית.

ג. תכריכי קדושה:

- 1) אין צורך בתכריכים למעט לעדה הדרוזית.
- 2) הנחת התכריכים תהיה סביב השקית החיצונית ובאחריות המשפחה.

ד. הנחת הגופה בארון קבורה:

הנחת הנפטר בתוך ארון הקבורה הינה באחריות הצוות המטפל במוסד הרפואי / צוות ייעודי בקהילה.

ה. הובלת הנפטר ממוסד רפואי:

- 1) הובלת הנפטר תתבצע לבניין הרשות המקומית - באחריות הצוות הייעודי.
- 2) הובלת הנפטר מבניין הרשות המקומית לבית הלוויות/ בית הקברות- באחריות המשפחה.
- 3) עדות/ ישובים אשר מופעל בהם עמותות קבורה מוסדרות- הובלת הנפטר ממוסד רפואי לישוב- באחריות העמותה.
- 4) ישובים שאין בהם רשות מקומית- מסירת הנפטר למשפחה תתבצע בבניין הרשות המקומית הקרוב ביותר.
- 5) הובלת נפטר בקהילה- לישוב בו תתקיים ההלוויה באחריות הצוות הייעודי.

ו. הובלת נפטר בקהילה:

- 1) אחריות הובלת נפטר בקהילה- צוות ייעודי.
- 2) הובלת נפטר למקום הקבורה בישוב אחר-באחריות צוות ייעודי בתנאי שמתקיים סעיף ה.

ז. טיפול בקהילה בנפטר- אישה:

- ז. בעת קיום נוהל טיפול בגופה של אישה (מוסלמית או דרוזית) בקהילה על ידי הצוות הייעודי נציג אחד מהמשפחה קרבה ראשונה ישהה בחדר רחוק ככל האפשר, בצמוד לדלת/ חלון פתוח ועם מסיכת מיגון.

3. דגשים:

- א. חבירת צוות ייעודי למשפחת הנפטר בקהילה תתקיים במבנה הרשות המקומית.
- ב. האחריות לדווח לעמותת הקבורה חלה על המשפחה.
- ג. טכס הלוויה- יש לפעול בהתאם להנחיות משרד הבריאות.
- ד. ניחום אבלים- במגבלות ההנחיות של משרד הבריאות.